

Πώς βλέπουν οι Έλληνες
την Επανάσταση του

1821

ΑΝΑΛΥΣΗ

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου

Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών και Πρόεδρος του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου.
Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών (ΚΕΦΙΜ).

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Πως βλέπουμε το 1821

του Χαράλαμπου Παπασωτηρίου*

Στην πανελλαδική δημοσκόπηση του ΚΕΦΙΜ για το 1821, μία από τις ερωτήσεις ζητούσε από τους συμμετέχοντες να κατονομάσουν τους σημαντικότερους πρωταγωνιστές της Επανάστασης (έως πέντε ονόματα). Δεν προκαλεί έκπληξη ότι στην κορυφή βγήκε ο Κολοκοτρώνης, τον οποίο κατονόμασε η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων.

Έχει ενδιαφέρον, ότι οι πρώτοι δέκα στη λίστα ήταν όλοι πολεμιστές. Τέσσερις από τους δέκα ήταν μάλιστα νησιώτες, που δείχνει ότι ο μέσος Έλληνας αντιλαμβάνεται τη σημασία του αγώνα στη θάλασσα για την επιβίωση της Επανάστασης, ώσπου να ωριμάσουν οι συνθήκες στην Ευρώπη για την επέμβαση των τριών μεγάλων δυνάμεων στο Ναβαρίνο.

Στους πρώτους δέκα αναφέρονται και δύο γυναίκες, η Μπουμπουλίνα και η Μαντώ Μαυρογένους που, όπως θα περίμενε κανείς, αναφέρονται λίγο πιο συχνά από γυναίκες στο δείγμα. Είναι πάντως αξιοσημείωτο, ότι στο 1821 πρωταγωνίστησαν οι δύο αυτές γυναίκες ως ηγέτιδες πολεμίστριες. Δεν υπάρχει για παράδειγμα κάτι ανάλογο στην αμερικανική επανάσταση του 1776.

Ενδιαφέρον όμως έχουν και οι απουσίες από τους πρώτους δέκα πρωταγωνιστές. Απών είναι ο αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας Αλέξανδρος Υψηλάντης, ο οποίος κήρυξε την Επανάσταση στις 24 Φεβρουαρίου 1821 με την προκήρυξη «Μάχου υπέρ πίστεως και πατρίδος.» Το φιλελεύθερο πνεύμα της προκήρυξης φαίνεται ήδη από την αρχή της, όπου ο Υψηλάντης αναφέρεται στα δικαιώματα και τις ελευθερίες που κατάκτησαν οι λαοί της Ευρώπης.

Επίσης απών από τους πρώτους δέκα είναι ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, που με τις διασυνδέσεις του σε κύκλους εξουσίας και στη διανοήση της Ευρώπης συνέβαλε κρίσιμα στην εξωτερική πολιτική της Επανάστασης. Για παράδειγμα, χωρίς τα δύο δάνεια της Επανάστασης στη χρηματαγορά του Λονδίνου, που δρομολόγησε ο Μαυροκορδάτος, είναι αμφίβολο αν θα άντεχαν να συνεχίσουν τον αγώνα οι πολεμιστές και ιδίως οι στόλοι μας στα κρίσιμα χρόνια 1824-1827 της οθωμανοαιγυπτιακής αντεπίθεσης.

Μια ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια είναι ότι ενώ στο γενικό δείγμα αναφέρουν τον Μαυροκορδάτο μόλις το 3,7%, στην ανώτατη εισοδηματική κλίμακα (μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα πάνω

* Ο κ. **Χαράλαμπος Παπασωτηρίου** είναι Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών και Πρόεδρος του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου. Είναι μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών (ΚΕΦΙΜ).

από 2.000 ευρώ) τον αναφέρουν 8,1%. Δεν υπάρχει τέτοια διαφορά για τον Κολοκοτρώνη, που αναφέρει το 92,7% του γενικού δείγματος και το 95% της ανώτατης εισοδηματικής κλίμακας.

Ένα γενικό συμπέρασμα από αυτήν την πτυχή της έρευνας είναι, ότι η σχολική εκπαίδευση δίνει έμφαση στους ηρωικούς πολεμιστές του 1821, ώστε να καλλιεργήσει στους πολίτες πνεύμα αυτοθυσίας υπέρ της πατρίδας σε περίπτωση μελλοντικών πολέμων. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι ο Αθανάσιος Διάκος, του οποίου η ηρωική αυτοθυσία συνέβαλε στο 1821 κυρίως συμβολικά, ήρθε πέμπτος σε συχνότητα αναφορών στο δείγμα της έρευνας.

Θεωρώ ότι θα ήταν χρήσιμο πέρα από την εύλογη έμφαση στους ηρωικούς πολεμιστές η σχολική εκπαίδευση να αναπτύξει περισσότερο τις μη στρατιωτικές διαστάσεις του 1821. Ο μέσος πολίτης θα έπρεπε να έχει επίγνωση, ότι πέρα από τη στρατιωτική στρατηγική είναι κρίσιμες οι διαστάσεις της πολιτικής οργάνωσης, της οικονομίας, της διπλωματίας και της διεθνούς νομιμοποίησης στην υψηλή στρατηγική του έθνους.

ΚΕΦΪΜ
ΜΑΡΚΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Στέγη Μάρκου Δραγούμη

Μαιζώνος 38, Αθήνα

T: +30 210 523 8373

www.kefim.org

info@kefim.org

 facebook.com/kefimorg

 twitter.com/kefimgr

 youtube.com/kefimgr